
МІСЦЕ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В МЕЖАХ ЦІЛІСНОЇ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 351.861

Кравчук О. Ю.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

В Україні, як і у всьому світі, проблеми забезпечення безпеки держави, соціуму і окремих осіб все більше виходять на перший план в державній політиці. У системі національної безпеки сучасної держави особливе місце займає політична безпека. Вона є першою із складових національної безпеки, що обумовлюється високою значущістю влади, держави і політики як чинників добробуту країни, народу, громадян.

Ключові слова: *політична безпека, державна влада, національна безпека, система інтересів, політична загроза.*

У системі національної безпеки сучасної держави особливе місце належить політичній безпеці. Базовим законом про основи національної безпеки 2003 року визначено суб'єкти політики національної безпеки, національні інтереси та основні загрози, а також формально встановлено рівність трьох основних об'єктів: суспільство, особистість, держава [1].

У сучасних наукових дослідженнях практично відсутній термін "політична безпека". Він замінюється або своїми підвидами: зовнішньополітична і внутрішньополітична безпека або поняттями, які набагато ширше і включають політичну безпеку як складову частину, – національна, державна, суспільна безпека. Для того, щоб розрізняти, що ж є політична безпека слід звернути увагу на два складових її терміна "безпека" і "політична" [2]. За найзагальніше визначення "безпеки" можна вважати наступне: безпека – це "відсутність загроз існуванню кого-небудь або чого-небудь". Вчені по-різному трактують те, на що ці загрози націлені. Так, частина з них вважає, що безпека це "відсутність погроз дефіцитним цінностям", які важливі в даний момент (період) і з якихось причин знаходяться в "дефіциті"; інші – як безпека території, суспільства і

способу життя в єдності, де держава головний інструмент підтримки такої єдності і суб'єкт забезпечення нормального функціонування і розвитку суспільства, економіки і культури. Українські дослідники в якості визначального компоненту безпеки вважають систему захисту особи, суспільства і держави. Проте, цей аспект не враховує діючого і динамічного аспекту безпеки. [3].

Сучасна інтерпретація зачіпає не тільки інтереси влади, політики і держави, але й інтереси тих, на кого направлена влада, тобто виникає потреба не тільки в захисті влади, але і в захисті від влади і можновладців, які можуть заподіювати шкоду своїм свавіллям, помилками, прорахунками. XX століття показало безліч прикладів подібних випадків, коли люди страждали від божевільної політики, авторитарно репресивних політичних систем і режимів, неспроможних лідерів, безладного владарювання (війни, кризи, репресії, руйнування держав і т. д.). Сучасний підхід до безпеки має на два напрями її тлумачення: англо-американський та євро континентальний.

Англо-американське спирається на уявлення про те, що безпека включає дві незалежних один від одного її різновиду – національну і військову безпеку. Таким чином, безпека можлива тільки в тому випадку, якщо не вдаватися до військової сили.

Євроконтинентальне тлумачення національної безпеки припускає, що безпека складається з двох взаємозв'язаних напрямів – національної і військової безпеці, тому безпека існує лише тоді, коли країна здатна до військового протистояння. Частина дослідників вивчають національну і військову безпеку в подібному ключі, маючи на увазі, що військова безпека це одна з складових національної безпеки, яка забезпечується станом озброєних сил і інших інститутів суспільства, що підтримують оборонну потужність держави на достатньому рівні для реалізації національних інтересів, підтримки сприятливої рівноваги у взаєминах з іншими державами.

І, все ж таки, слід зазначити, що в українській науці прижилося перше, англо-американський напрям, який розрізняє поняття національної і військової безпеки. Тому, в статті ми зосередимо свою увагу на політичній безпеці як

складовій частині національної безпеки і як самостійній політичній категорії, залишаючи за рамками дослідження військову безпеку, не дивлячись на те, що в ній також присутній компонент політичної безпеки.

Поняття "політичне" можна розглядати як синонім всезагального, публічного, тобто те, що зачіпає все суспільство, націю, державу і кожного громадянина окремо ; як синонім конфліктний, обумовленого завоюванням влади в державі ; як синонім узгодженого, узгодження різних інтересів.

У дослідницьких цілях, як робоче визначення політичної безпеки ми спиратимемося на найзагальніше її визначення, для того, щоб надалі уточнити і відточити поняття. Політична безпека – це безпека держави, нації, суспільства, громадян від зовнішніх і внутрішніх погроз. Виходячи з цього, можна запропонувати два основних підходу до розуміння політичної безпеки: політична безпека як частина національної безпеки і політична безпека як самостійна політична категорія. [4].

Перший підхід. Цей підхід дозволить нам розглядати політичну безпеку як одну з складових національної безпеки, яке зачіпає певну сферу людських відносин – політичну.

Особливу наукову увагу привертає термін "безпека країни", що інтерпретується через проведення цілеспрямованої політики держави з реалізації системи заходів економічного, політичного, організаційного та іншого характеру, направлених на нейтралізацію загроз життєво важливим інтересам особи, суспільства і держави. В ролі синоніма національної безпеки може так само виступати і суспільна безпека, яка представляє собою захист сукупності ціннісних початків суспільного, групового і індивідуального життя. До них відносять державність, культуру, ментальність, духовність, віру і інші форми соціальності, що визначають характер, сенс життя кожного народу. Для того, щоб показати, що політична безпека є частиною національної безпеки слід виділити основні підходи до визначення національної безпеки.

Визначення національної безпеки через національні інтереси. Інтереси – це усвідомлені потреби, сформовані суспільством, соціальними групами і індивідами, національні ж (життєво важливі інтереси) є сукупністю

збалансованих інтересів особи, суспільствами і державами в різних сферах життєдіяльності суспільства, які й кристалізують національну безпеку. До них відносять захист національної незалежності (суверенітету), територіальної цілісності і конституційного ладу; конституційні права і свободи людини, можливість продовжувати свій рід і розвиватися, особиста і майнова безпека, здорове місце існування людини; реальне функціонування структур громадянського суспільства, функціонування механізмів контролю над державою, умови для духовного і матеріального добробуту. Національні інтереси можуть бути охарактеризовані як усвідомлення потреб трьох компонентів нації – особи, суспільства і держави. Потреби об'єктивно виникають в різних сферах життєдіяльності людей, серед яких можна виділити шість груп інтересів: економічні (зовнішні і внутрішні); політичні (зовнішні і внутрішні); соціальні (внутрішні); екологічні (внутрішні); оборонні (зовнішні і внутрішні); інформаційні (зовнішні і внутрішні).

Національну безпеку визначають також через загрози безпеки нації. Сучасна демократична ситуація розглядає загрози як – це сукупність умов і чинників, що створюють небезпеку демократичним інститутам та цінностям.

Виділяють різні класифікації загроз національній безпеці. По-перше, залежно від походження, загрози бувають: внутрішніми загрозами, коли нанесення шкоди виходить з боку власної держави, його інститутів, самих громадян; і зовнішні – загрози виникають з боку іншої держави або держав. По-друге, залежно від особливостей сприйняття державними інститутами загроз національній безпеці, вони бувають: завищені і занижені загрози; уявні погрози – помилкова, надумана, штучно сформована загроза за відсутності достатньої реальної підстави для цього; і, нарешті, адекватні (що відображає оптимальний випадок, коли реальні параметри загрози з достатньою точністю збігаються з її суб'єктивною зовнішністю) і неадекватні загрози (пов'язані з обмеженістю знань законів природи, відсутністю необхідного об'єкта достовірної інформації про події і умови, низьким рівнем методів збору і оперативності обробки наявної інформації, відсутністю навиків прогнозування і передбачення наслідків).

Другий підхід. На початку ХХІ століття у вітчизняній науці все більше уваги почало приділятися не тільки розробці поняття "національна безпека", але й окремим її різновидам: економічній, інформаційній, конституційній, військовій, соціальній. Аналіз наукової літератури показав, що політична безпека недостатньо вивчається як самостійна політична категорія, а тільки як її підвиди – зовнішньополітична або внутрішньополітична безпека. Українські дослідники робили спроби визначити об'єкт політичної безпеки і вивести через нього визначення політичної безпеки. Аналіз політичної безпеки здійснюється за декількома напрямками.

Політична безпека як система заходів держави і суспільства по захисту політичних інтересів особи, народу і держави. Політична безпека – це здатність державних і недержавних політичних інститутів (Президент, уряд, законодавчі органи влади, політичні партії, громадянське суспільство) озвучувати і безперешкодно реалізовувати цілі, що відповідають конкретним інтересам особи, суспільства і держави.

Політична безпека як здатність запобігти зовнішнім і внутрішнім загрозам політичній системі. Політична безпека – це захист політичної системи від потенційних або реальних явищ, подій і процесів, здатних завдати збитку її функціонуванню, зокрема діяльності політичних інститутів, індивідів, соціально-політичних організацій і груп.

Політична безпека як можливість демократичного дозволу конфліктів. Політична безпека вивчається як демократичний спосіб взаємодії політичних сил, політичне і правове вирішення проблем, пов'язаної із зменшенням соціальної, політичної і національної напруги в суспільстві.

Отже, можна виділити два основні підходи до розуміння політичної безпеки: політична безпека як частина національної безпеки і політична безпека як самостійна політична категорія.

У першому випадку, визначаючи національну безпеку через інтереси і цілі, ми показуємо всю сукупність національних інтересів і політичні інтереси як частину національних; через рівень управління – разом з державними інститутами як суб'єкти національної безпеки можуть виступати і недержавні

(інститути громадянського суспільства).

У другому випадку, політична безпека як політична категорія була розглянута різними дослідниками, кожен з яких шукав свої підстави для виділення політичної безпеки як незалежного поняття. Частина учених спирається на політичні цілі і цінності розглядає їх як основу політичної безпеки, при цьому, відзначають, що інтереси громадян, суспільства і держави мають бути збалансовані.

Отже, дані два підходи демонструють всю складність і, неоднозначність поняття політична безпека, яка пов'язана з її взаємодоповненням і взаємозамінністю іншими видами безпеки в наукових дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Закон "Про основи національної безпеки України: Закон України: прийнятий 19 черв. 2003 р.: № 964-ІУ// Офіц. вісн. України. - 2003. –М.- С. 38.
2. Грищенко Д. Ю. Інституційні аспекти політичної безпеки /Д. Ю. Грищенко. - М.:Пласті, 2007. - 46 с.
3. Кремень В.Г., Бінько І.Ф., Головащенко С.І. Політична безпека України: концептуальні засади та система забезпечення: Монографія. - К.: 1998.- 92 с.
4. Франчук В.И. Политическая система как средство выживания общества и основы ее реформирования // Социально-гуманитарные знания. - 2005. -№ 1.

Kravchuk O. A. Place of Political Safety is within the Limits of the Integral System of National Safety

In Ukraine, as well as in the whole world, problem of providing of safety of the state, sociuma and individuals, more go out on the first plan in a public policy. In the system of national safety of the modern state the special place is occupied by political safety. It is the first from constituents national safety, that is stipulated high meaningfulness of power, state and policy, as factors of prosperity of country, people.

Keywords: *political safety, state power, national safety, system of interests, political threats.*